[2019] 1 S.C.R. 763

ਸੁਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਾਹਾ

ਬਨਾਮ

ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ

(2019 ਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1299)

ਜਨਵਰੀ 30, 2019

[ਉਦੈ ਉਮੇਸ਼ ਲਲਿਤ ਅਤੇ ਆਰ. ਸੁਭਾਸ਼ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1986 - ਘਾਟਾ - ਦੀ ਗਣਨਾ, ਆਧਾਰ- ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਾਲ 2007 ਵਿੱਚ 51.74 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੁੱਲ ਖਰੀਦ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਖਰੀਦਿਆ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਇਸਦਾ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ - ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ 22.7.2009 ਤੋਂ 21.7.2010 ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਨਵੀਨੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਰਕਮ 46.56 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸੀ - ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ - 3.6.2010 ਨੂੰ, ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸੀ - ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ 25.24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹਾਨੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ 46.56 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ "ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਅਧਾਰ' 'ਤੇ 41.90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ - ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ 41.90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ

ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 34.17 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ: ਇਹ ਆਮ ਆਧਾਰ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ "ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ" ਸੀ - ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਬੀਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ - ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਲਈ ਇਸ ਰਕਮ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜੋ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਜੇ ਧਿਰਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੁਆਰਾ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 51 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦਾ ਜੀਵਨਕਾਲ 10 ਸਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ 32.5% ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ- ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ 'ਬੀਮਾ ਰਕਮ' ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ - ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਗਣਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅੰਕੜਾ ਉਹ ਅੰਕੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੋ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਾਲਿਸੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵਾਜਬ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦਾ 10% ਕੱਟਣਾ ਅਤੇ 41.90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸਹੀ ਸੀ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ: 1. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਪਾਲਿਸੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ "ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਸਾਲ" "2007" ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਾਲਸੀ 22.07.2009 ਤੋਂ 21.07.2010 ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੀ। ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਸਾਲ 2007 ਵਿੱਚ 51.74 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਕਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਵਰੇਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ "ਬੀਮਾ ਅਧੀਨ" ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਜੋ ਕਿ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਸੀ, ਦੀ ਕੀਮਤ 34,42,500/- ਰੁਪਏ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬੀਮਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਜੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ। ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ, ਆਪਣੀ ਚੌਕਸੀ ਕਰਕੇ, ਬੀਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਲਈ ਉਸ ਰਕਮ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰੇ 11, 14 and 15] [773- E-F; 776-B-E]

2.1 ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਨਵੇਂ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਜੋਂ 51 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੀਵਨਕਾਲ 10 ਸਾਲ ਮੰਨ ਕੇ 32.5% ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਸਹੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦਾ ਜੀਵਨਕਾਲ 10 ਸਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਜੇ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਹ ਸਮਝ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਭਿਆਸ ਸਿਰਫ ਪਾਲਿਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਿਨ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਾਲਸੀ ਕੱਢੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਪਾਲਸੀ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਗਣਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਖੰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਦਿਨ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਜਾਂ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਲਈ 'ਬੀਮਾ ਰਕਮ' ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅੰਕੜੇ ਦੀ

ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਕਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 16] [776-G-H; 777-A-D]

XXXXXX

ਸੁਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਾਹਾ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ
ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ 765

2.2 ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਧੋਖਾਧੜੀ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ 'ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਿਰਾਂ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ "ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ" ਦੀ ਰਕਮ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਗਿਰਾਵਟ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦੀ ਗਣਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅੰਕੜਾ ਉਹ ਅੰਕੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੋ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ, ਪਾਲਸੀ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਜਬ ਗਿਰਾਵਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ 10% ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ 41,90,940/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 17] [777-D-H]

ਧਰਮਿੰਦਰ ਗੋਇਲ ਬਨਾਮ ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ **(2008) 8 SCC 279: [2008] 11 SCR 578 - ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

ਸਿੱਕਾ ਪੇਪਰਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2009) 7 SCC 777 - ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
(2009) 7 SCC 777	ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ	ਪੈਰਾ 9
[2008] 11 SCR 578	ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 11

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1299.

2014 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 182 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਿਤੀ 16.02.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਬਿਨੈਕਾਰ ਲਈ ਸੌਮਿਆ ਰੂਪ ਸਨਿਆਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੀਨਾ ਰੋਹਰਾ, ਨਿਰਣੈ ਗੁਪਤਾਕ, ਸੁਭਰੋ ਸਾਨਿਆਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਜੋਏ ਬਾਸੂ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਨਵਨੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਕਾਸ਼ ਭਡਾਨਾ, ਕਨਕ ਬੋਸ, ਪਰਿਜਾਤ ਕਿਸ਼ੋਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਗਿਆ

ਉਦੈ ਉਮੇਸ਼ ਲਲਿਤ, ਜੇ. 1. ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ (Leave granted)

2. ਇਹ ਅਪੀਲ 2014 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 182 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ') ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 16.02.2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

3. 27.03.2007 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 49,75,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੋਲਵੋ ਹਾਈਡ੍ਰੌਲਿਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਖਰੀਦਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1,99,000/- ਰੁਪਏ VAT ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਲ ਖਰੀਦ ਮੁੱਲ 51,74,000/- ਰੁਪਏ ਸੀ। ਖਰੀਦ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਹਾਈਡ੍ਰੌਲਿਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨਾਲ "ਠੇਕੇਦਾਰ, ਪਲਾਂਟ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ" ਦੁਆਰਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨੰਬਰ 150719225001168 ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਨਵੀਨੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 22.07.2009 ਤੋਂ 21.07.2010 ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ, ਬੀਮਾ ਰਕਮ 33,700/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਸੀ। 'ਬੀਮੇ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ' ਬਾਰੇ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਉਕਤ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦੇ 'ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਸਾਲ' '2007' ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਲੇਖ - ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪਾਲਿਸੀ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ: -

XXXXXX

"1. ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ -

ਇਸ ਬੀਮੇ ਦੀ ਇਹ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਲਾਗਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾੜਾ, ਬਕਾਇਆ ਅਤੇ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਲਾਗਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

2. ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਅਧਾਰ -

a) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੰਪਨੀ ਦੁਰਘਟਨਾ/ ਘਾਟੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਉਥਾਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਰੰਮਤ-ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਭਾੜੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ, ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਅਤੇ ਬਕਾਏ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮੁਰੰਮਤ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੰਪਨੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਜਬ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ।

ਬਦਲੇ ਗਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਲਈ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਸੀਮਤ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਚਾਅ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਉੱਪਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੁਕਸਾਨ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ

ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੇਠਾਂ (b) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

b) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਬੀਮਾਸ਼ੁਦਾ ਵਸਤੂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੰਪਨੀ ਘਾਟੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਭਾੜੇ, ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀਆਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਅਜਿਹੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਦੀ ਗਣਨਾ ਆਈਟਮ ਦੇ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਉਚਿਤ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੰਪਨੀ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਵੀ ਕਰੇਗੀ ਪਰ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

XXXXXX

ਓਵਰਟਾਈਮ, ਰਾਤ ਦੇ ਕੰਮ, ਜਨਤਕ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮ, ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਮਾਲ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਧੂ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੀਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੁਰੰਮਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਕਸ਼ਾਕਸ਼ੀ, ਨਮੂਨੇ ਅਤੇ ਕੋਰ ਬਾਕਸ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਕੰਪਨੀ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਰਾਇੰਗ, ਪੈਟਰਨ ਅਤੇ ਕੋਰ ਬਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ, ਬੇਹਤਰੀ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲਾਗਤ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਸੂਲੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰਜ਼ੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਲਾਗਤ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਰੰਮਤਾਂ ਅੰਤਮ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਮੁਰੰਮਤ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।

ਜੇ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧ-। ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਕਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੰਪਨੀ ਸਿਰਫ ਉਸ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿੰਨੀ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ, ਜੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੰਪਨੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬਿੱਲਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਮੁਰੰਮਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਬਦਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੰਪਨੀ ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਆਪਣੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਉਪਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ 'ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਾਰ' 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4. ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈਡ੍ਰੌਲਿਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਥਾਨ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। 30.06.2010 ਨੂੰ ਹਾਈਡ੍ਰੌਲਿਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੀ। 01.07.2010 ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

XXXXXX

5. 07.07.2010 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਹਾਨੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 18.08.2010 ਅਤੇ 10.02.2011 ਨੂੰ ਯਾਦ-ਪੱਤਰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 13.04.2011 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ 25,24,273/- ਰੁਪਏ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਕਨਿੰਘਮ ਲਿੰਡਸੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਸੀ: -

ਦੋਵੇਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਸ਼ਕ ਘਾਟਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕੁੱਲ ਘਾਟੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ PL ਅਰਥਾਤ ਪੂਰੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਲ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਕੁੱਲ ਘਾਟਾ ਲਗਭਗ 5,100,000.00 ਰੁਪਏ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਨਵੀਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨ ਲਈ ਜੁੜੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਖੋ।

ਖਰੀਦ ਭਾਵ 27 ਮਾਰਚ 2007 ਅਤੇ ਘਾਟੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਭਾਵ 30 ਜੂਨ 2010 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ਾ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ 3 ਸਾਲ ਅਤੇ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ 10 ਸਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ, 3 ਸਾਲ ਅਤੇ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਗਿਰਾਵਟ 32.5% ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮੁੱਲ 3,442,500,00 ਰੁਪਏ ਹੈ।

ਬਚਾਅ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੁਰੰਤ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਭਾਗ ਰਾਹੀਂ ਬਚਾਅ ਨਿਪਟਾਰੇ ਬਾਰੇ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਮਿਤੀ 21 ਫਰਵਰੀ 2011 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੋਂ 650,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।

XXXXXX

ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘਾਟਾ 2,792,500.00 ਰੁਪਏ (ਕੁੱਲ ਬਚਾਅ ਵਜੋਂ)

ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਨਵੀਂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਾਗਤ 51,00,000.00 ਰੁਪਏ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਲਈ ਲਈ ਗਈ ਬੀਮਾ ਰਕਮ 4,656,000.00 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਬੀਮਾ 8.71% ਘੱਟ ਹੈ।

ਵਿਵਿਸਥਿਤ ਘਾਟਾ 2,549,273.25 ਰੁਪਏ (ਬੀਮੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ੁੱਧ ਵਜੋਂ)

25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਲਈ, ਏ. ਓ. ਜੀ. ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸੰਕਟਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਲਈ 25,000.00 ਰੁਪਏ (ਫਲੈਟ ਵਾਧੂ) ਰੁਪਏ।

ਕੁੱਲ ਵਿਵਸਥਿਤ ਘਾਟਾ 2,524,273.00 ਰੁਪਏ (ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵਾਧੇ ਵਜੋਂ)

ਅਸੀਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਲਿਸੀ ਨੰਬਰ 1507192215001168 ਅਧੀਨ 2,524,273 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਹਿਮਤ ਬੈਂਕ ਖੰਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।"

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਖਪਤਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨਿਵਾਰਣ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ') ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ No.CC/18/11 ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਆਜ @ 12% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖੀ। ਉਕਤ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਰੰਮਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘਾਟਾ 94,64,357.70 ਰੁਪਏ ਅਤੇ "ਕੁੱਲ ਘਾਟੇ ਦੇ ਅਧਾਰ' 'ਤੇ 41,90,940.00 ਰੁਪਏ। ਸੁਬਯਾਹ ਜੈਕਾਰਤੀਗੇਸਨ ਨਾਮ ਦੇ ਉਕਤ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ:-

“ਮੁਰੰਮਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ 9,464,357.70 ਰੁਪਏ (ਚੁਰਾਨਵੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ, ਚੌਂਹਠ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਤਵੰਜਾ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸੱਤਰ ਪੈਸੇ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੁੱਲ ਘਾਟੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦੀ ਘਟਦੀ ਕੀਮਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ	Nu. 4,656,600.00
ਘੱਟ: ਬੀਮੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ 10% ਘਟਾਓ	Rs. 465,660.00
ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ	**Rs. 4,190,940.00**

(ਸਿਰਫ਼ ਇਕਤਾਲੀ ਲੱਖ ਨੱਬੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਂ ਸੌ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ।)

XXXXXX

ਸੁਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਾਹਾ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜਨਰਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ
[ਉਦੈ ਉਮੇਸ਼ ਲਲਿਤ, ਜੇ.] 771

ਬੀਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ

ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਬੀਮਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਲ ਮਸ਼ੀਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜ ਗਈ ਹੈ। ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਬੀਮਾ 46,56,600.00 ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਖਰੀਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਨਵੀਨੀਕਰਣ ਤੱਕ ਗਿਰਾਵਟ

ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੀਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।"

7. ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਮਿਤੀ 04.12.2013 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

"ਤੀਜਾ, ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 51,74,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਅਸਲ ਖਰੀਦ ਮੁੱਲ ਦੇ 32% ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ 7 ਜੁਲਾਈ 2009 ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਗਿਰਾਵਟ ਮੁੱਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਾਵਟ ਮੁੱਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ OP ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਅਤੇ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਸਮੇਂ OP ਦੁਆਰਾ ਗਿਰਾਵਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬੀਮੇ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ। ਦੁਬਾਰਾ, OP ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ @ 8.71% ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲਸੀ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ OP ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 10 ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਹਾਦਸਾ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ.....

XXXXXX

ਆਦੇਸ਼

OP ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਅਵਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਵਿਆਜ @ 8% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ 41,90,940/- ਰੁਪਏ (ਸਿਰਫ ਇਕਤਾਲੀ ਲੱਖ ਨੱਬੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਂ ਸੌ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ OP ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ 1,00,000/- ਰੁਪਏ (ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 5,000/- ਰੁਪਏ (ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ) ਦੀ ਰਕਮ ਵੀ ਖਰਚੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ OP ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 45 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਵਿਆਜ @9% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੱਕ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

8. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ 2014 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 182 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤੀ 16.02.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ:

"... ... ... ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਦਿਨ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਲਿਸੀ ਵਿੱਚ 46,56,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ IDV ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨ 51,00,000/- ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 3.25 ਸਾਲ ਦਾ

ਜੀਵਨਕਾਲ ਦੀ ਉਹੀ ਮਸ਼ੀਨ ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੀਮਤ ਤੋਂ 3.25 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਗਿਰਾਵਟ ਕੱਟ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਇਸ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ IDV ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੀਮਤ 'ਤੇ 10% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਦਲਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 34,42,500/- ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 6,50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਾਅ ਕੀਮਤ, ਜੋ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ 34,42,500/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬੀਮਾ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ 34,17,500/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 25,42,273/- ਰੁਪਏ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 8,93,227/- ਰੁਪਏ @ 8% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਰਕਮ 'ਤੇ ਵਿਆਜ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

9. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਸੌਮਿਆ ਰੂਪ ਸਨਿਆਲ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਏ ਬਾਸੂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁੱਲ ਘਾਟੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ

46,56,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ 2007 ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਕਟੌਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮੇ ਦੇ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਇੰਨੀ ਰਕਮ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਚਿਤ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਉਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। **ਸਿੱਕਾ ਪੇਪਰਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ** ਬਨਾਮ **ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ**[1] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

10. ਇਹ ਆਮ ਆਧਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ "ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨਿਆ" ਸੀ, ਅਤੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਜਾਂ ਮੁੱਲ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

11. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਪਾਲਿਸੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ "ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਾਲ" "2007" ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਾਲਸੀ 22.07.2009 ਤੋਂ 21.07.2010 ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੀ। ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਸਾਲ 2007 ਵਿੱਚ 51.74 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਕਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀਮਾ ਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ **ਧਰਮਿੰਦਰ ਗੋਇਲ** ਬਨਾਮ **ਓਰੀਐਂਟਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ**[2] ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਸਾਲ 2000 ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਵਰੇਜ ਦੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਿਆਦ 2002-

2003 ਸੀ। ਵਾਹਨ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਘਾਟਾ ਪਾਇਆ ਜਿਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ 1,80,000/- ਰੁਪਏ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਖਪਤਕਾਰ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ 1,80,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਉਕਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਨੇ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ, ਭਾਵ 3,54,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 5 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਵਾਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 3,54,000/- ਰੁਪਏ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੈਰਾ 5 ਅਤੇ 7 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ:

---

[1] (2009)7 SCC 777

[2] (2008) 8 SCC 279

XXXXXX

"5. ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਾਦਸਾ 10-9-2002 ਨੂੰ 13-2-2002 ਨੂੰ ਲਈ ਗਈ ਬੀਮਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹਨ ਨੂੰ 8498 ਰੁਪਏ ਦੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ 'ਤੇ 3,54,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਨ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਘਾਟਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁੱਲ ਘਾਟੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 1,80,000 ਰੁਪਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਖੁਦ 13-2-2002 ਨੂੰ ਵਾਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 3,54,000 ਰੁਪਏ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਹ

ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ 10-9-2002 ਨੂੰ ਭਾਵ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਘਾਟੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਿਰਫ 1,80,000 ਰੁਪਏ ਸੀ।

... ...

7. ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 146 ਵਾਹਨ ਦੇ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ XI ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਬੀਮਾ ਪਾਲਸੀ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪਾਲਿਸੀ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਹਨ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 196 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਖਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਕਸਰ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਉਸ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ "ਇਸ ਨੂੰ ਲਓ ਜਾਂ ਛੱਡ ਦਿਓ" ਰਵੱਈਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ ਬਲਕਿ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਸੀ ਕਿ ਪਾਲਸੀ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਨ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਮਤ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੰਪਨੀ 13-2-2002 ਨੂੰ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਵੇਲੇ ਵਾਹਨ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ।

XXXXXX

12. ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ੍ਰੀ ਬਾਸੂ ਨੇ **ਸਿੱਕਾ ਪੇਪਰਜ਼** (supra) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 1997 ਵਿੱਚ 45 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਡੀਜ਼ਲ ਉਤਪਾਦਨ ਸੈੱਟ ਦਾ 08.04.1999 ਤੋਂ 07.04.2000 ਤੱਕ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ 35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੀਜ਼ਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੈੱਟ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਲ ਘਾਟਾ 14,45,000/- ਰੁਪਏ ਸੀ। ਪਰ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜਨਰੇਟਿੰਗ ਸੈੱਟ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ੁੱਧ ਘਾਟੇ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ 25.71% ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਮੁਲਾਂਕਣ ਘਾਟਾ 10,47,491/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ:

"(1) ਕੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਮਿਤੀ 15-5-2000 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 25,00,000/- ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 10,55,000/- ਰੁਪਏ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 14,45,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਡੀਜ਼ਲ ਉਤਪਾਦਨ ਸੈੱਟ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਸਲ ਰਕਮ?

(2) ਕੀ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ 15-5-2000 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 14,45,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀਮੇ ਅਧੀਨ 3,71,509.50 ਰੁਪਏ (25.71%) ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਬੀਮੇ ਅਧੀਨ ਕੱਟਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ?

ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਬੀਮਾਕਰਤਾ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਸੜਨ ਤੋਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਭੱਜ-ਤੋੜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾਸ਼ੁਦਾ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ

ਬਦਲਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਇਸ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮੁਰੰਮਤ, ਜਾਂ ਬਦਲਾਅ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੀਮੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਤੱਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੂੰ 25.71٪ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ।

13. ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ **ਸਿੱਕਾ ਪੇਪਰਜ਼** (supra) ਵਿਚਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। "ਬੀਮਾ ਅਧੀਨ" ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਬੀਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਘਾਟੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਘੱਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਅਨੁਪਾਤ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ 25.71٪ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ **ਸਿੱਕਾ ਪੇਪਰਜ਼** (supra) ਵਿੱਚ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਹੈ। "ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਪੈਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ "ਬੀਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਕਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ..... ਕੰਪਨੀ ਸਿਰਫ ਉਸ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਬੀਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

14. ਇਹ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ "ਬੀਮਾ ਅਧੀਨ" ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਜੋ ਕਿ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਸੀ, ਦੀ ਕੀਮਤ 34,42,500/- ਰੁਪਏ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ,

ਜੇ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬੀਮਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਜਾਇਜ਼ ਹੁੰਦਾ।

15. ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਚੰਕਸੀ ਕਰਕੇ, ਬੀਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਲਈ ਉਸ ਰਕਮ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜੋ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **ਧਰਮਿੰਦਰ ਗੋਇਲ** (supra) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ

16. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਬੰਧ-ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦੀ ਖੰਡ (b) "ਉਚਿਤ ਗਿਰਾਵਟ" ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨੇ ਨਵੇਂ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਜੋਂ 51 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੀਵਨਕਾਲ 10 ਸਾਲ ਮੰਨ ਕੇ 32.5% ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਕੇ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਸਹੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ

ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੀਵਨਕਾਲ 10 ਸਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਜੇ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਹ ਸਮਝ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

XXXXXX

ਜੇ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਭਿਆਸ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਾਲਿਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਿਨ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ 46,56,600/- ਰੁਪਏ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਾਲਸੀ ਕੱਢੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਪਾਲਸੀ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਗਣਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਦਿਨ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਲਸੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਜਾਂ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਲਈ 'ਬੀਮਾ ਰਕਮ' ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ

ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਕਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।

17. ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਧੋਖਾਧੜੀ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਾਲ਼ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਿਰਾਂ ਬੀਮਾ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ "ਬੀਮਾ ਕੀਤੀ ਰਕਮ" ਦੀ ਰਕਮ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਗਿਰਾਵਟ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦੀ ਗਣਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅੰਕੜਾ ਉਹ ਅੰਕੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੋ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਸੀ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਜਬ ਗਿਰਾਵਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਬੀਮਾ ਰਕਮ" ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ 10% ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ 41,90,940/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਬਚਾਅ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਬਾਰੇ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਸਰਵੇਖਣਕਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਸੀ।

XXXXXX

18. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਖ਼ਰਚਾ ਨਹੀਂ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi